

Isak Lekve

Etter Brexit

Utvikling i økonomi, handel og arbeidsinnvandring etter Brexit

Forord

I dette notatet presenteres en oversikt over nøkkeltall i britisk økonomi etter Brexit vedrørende utviklingen i handel med varer og tjenester mellom Storbritannia og EU før og etter Brexit, hvilke hindringer for handelen avtalen innebærer, hvordan økonomien har utviklet seg og hvordan arbeidsinnvandringen er påvirket. Slik vil den gi et bidrag til å forstå konsekvensene av Brexit på britisk økonomi.

Notatet er skrevet på oppdrag fra Nei til EU som i november 2021 anmodet De Facto – Kunnskapssenter for fagorganiserte om å kartlegge den økonomiske utviklingen i Storbritannia etter Brexit, med særlig vekt på utviklingen av handel og eksport. Notatet er utarbeidet av Isak Lekve. Tusen takk for alle innspill og bidrag.

Bergen, 21. januar 2022

Isak Lekve

De Facto

Innholdsfortegnelse

SAMMENDRAG.....	6
1. INNLEDNING.....	8
2. UTVIKLING AV BNP.....	9
3. UTVIKLING AV HANDEL MED VARER.....	11
4. UTVIKLING AV HANDEL MED TJENESTER.....	18
5. ARBEIDSINNVANDRING ETTER BREXIT.....	20

Sammendrag

Britenes uttreden av det indre markedet er både for fersk og for sammenfallende i tid med den globale Covid-pandemien, til at en foreløpig kan gi noen klare svar på konsekvensene av Brexit. Likevel vil det følgende notatet presentere noen nøkkeltall som kan antyde betydningen av Brexit på britisk økonomi.

Britisk BNP i tredje kvartal av 2021 er 2.1% lavere enn i tredje kvartal 2019, da BNP var på sitt høyeste. Ved å analysere hvilke kvartaler som har vært preget av nedgang, ser det ut som om pandemien har spilt en betraktelig viktigere rolle for nedgangen enn Brexit.

Handelen med varer til EU har gått kraftig ned fra 2019 til 2020, men tok seg noe opp igjen til 2021. Sammenlignet med land utenfor EU er fallet imidlertid betydelig større. Mens fallet for de ti første månedene i 2021 sammenlignet med tilsvarende måneder i 2019 er 5.6% med land utenfor EU, er det på 16.7% med land i EU. Differansen tyder på at Brexit har spilt en rolle. Et viktig poeng er at det er særlig importen som er redusert, mens eksporten ligger ganske likt. Dette har bidratt til å styrke Storbritannias handelsbalanse ovenfor EU.

Utviklingen i næringsmiddelindustrien tyder på at denne er spesielt preget. Men utviklingen i handel med laks er mer positiv, og det kan tyde på at fortellingen om at fisk skulle bli særlig hardt rammet av Brexit, er overdrevet.

For handelen med tjenester er bildet lignende. Her har handelen falt både til EU og land utenfor EU. Mens fallet for de to første kvartal i 2021 sammenlignet med tilsvarende kvartaler i 2019 er 27.6% til EU, er det på 8.9% til land utenfor EU. Igjen tyder differansen på at Brexit har spilt en rolle. Vi ser at import er betydelig mer redusert enn eksport, noe som bidrar til å styrke den britiske handelsbalansen. At eksport er redusert mindre enn import, tyder på at selve markedsadgangen til EU er et mindre problem enn andre årsaker, for eksempel de som er knyttet til pandemien, og at mer av produksjonen går til hjemmemarkedet.

Når det kommer til arbeidsinnvandring, har det vært en nedgang på totalt om lag 180 000 mennesker med annen nasjonalitet bosatt i Storbritannia mellom toppåret 2019 og 2021. Her er det om lag 300 000 færre fra EU-land, men en økning på rundt 100 000 fra land utenfor EU. Igjen tyder tallene på at Brexit har spilt en rolle.

Alt i alt tyder tallene på at Brexit har hatt en effekt på handel, eksport og arbeidsinnvandring, men lite på verdiskaping.

1. Innledning

31. januar 2020 gikk Det forente kongerike Storbritannia og Nord-Irland ut av den Europeiske Unionen og fullførte dermed prosessen som har fått navnet Brexit, initiert etter folkeavstemningen om spørsmålet 23. juni 2016. Dette avsluttet 47 års medlemskap for Storbritannia.

Etter utmeldelsen fulgte så en elleve måneders overgangsperiode. De fleste delene av den nye handelsavtalen mellom EU og Storbritannia tredde i kraft fra 1. januar 2021, før avtalen ble endelig iverksatt fra 1. mai 2021.

Avtalen innebærer at Storbritannia går ut av det indre markedet og tollunionen, men det er en frihandelsavtale som sørger for at det ikke skal bli pålagt toll eller kvotebegrensninger på handelen med varer mellom EU og Storbritannia, og som også setter sterke begrensninger på mulig toll som kan settes på handel med tjenester.

Det har likevel vært forventninger fra en rekke økonomer og kritikere, om at økt byråkrati og papirarbeid knyttet til grensekontroll og ulike regulerings- og sertifiseringsordninger, i praksis vil fungere som myke handelshindringer og dermed redusere handelen mellom Storbritannia og EU, og slik også skade særlig den britiske økonomien på kort og lang sikt. I tillegg antas det at nye restriksjoner på arbeidsinnvandring vil virke i samme retning.

Det følgende notatet vil undersøke i hvilken grad dette har hendt. Tallene som benyttes er hentet fra det britiske Office for National Statistics (ONS). Det som vil gjennomgås er utvikling i bruttonasjonalprodukt (BNP), handel med varer, med et særlig blikk på næringsmiddelindustrien, handel med tjenester, og endringer i arbeidsinnvandringen fra EU-land til Storbritannia.

At Brexit ble gjennomført midt i en global pandemi, gjør det vanskelig å vurdere hvor mye av endringene som skyldes Brexit i seg selv. Nasjonale tiltak i en rekke land har redusert den internasjonale handelen generelt, og notatet vil forsøke å ta hensyn til dette i vurderingene underveis.

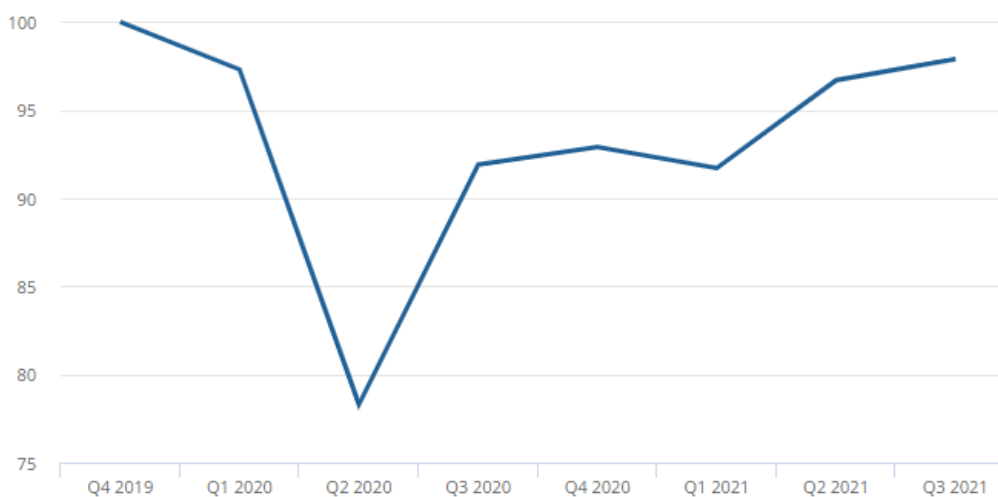
2. Utvikling av BNP

Om vi skal gi en oversikt over hvordan den britiske økonomien går etter Brexit, kan det være greit å starte med utviklingen i BNP, som er en estimert verdi over den samlede verdiskapingen i landet. Hvis vi ser på de rene tallene for BNP-utviklingen for hvert kvartal i 2019, 2020 og 2021, ser de slik ut:

Kvartal	BNP	Endring
2019 Q1	562033	
2019 Q2	562779	0.13%
2019 Q3	565362	0.46%
2019 Q4	565109	-0.05%
2020 Q1	549856	-2.70%
2020 Q2	442274	-19.57%
2020 Q3	519390	17.44%
2020 Q4	525140	1.11%
2021 Q1	517998	-1.36%
2021 Q2	546556	5.51%
2021 Q3	553412	1.25%

Tabell 1. Kvartalvise endringer i BNP. Kilde: ONS

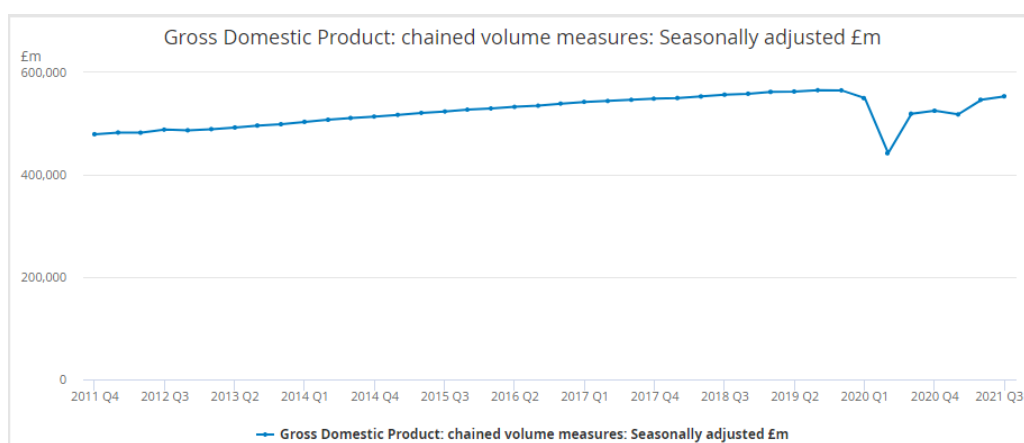
Vi ser altså at det var andre kvartal i 2020, da nedstengingen ble satt i gang at BNP-verdien ble klart mest påvirket, men at dette raskt tok seg opp igjen.

Figur 1. Kvartalvise endringer i BNP. Kilde: ONS

Utviklingen kan også illustreres grafisk som i figur 1. Legg merke til at i januar 2021, da Storbritannia gikk ut av EU, så er det bare en svært liten reduksjon i BNP, som mer enn tas igjen i andre kvartal, og veksten har også fortsatt i tredje kvartal. Faktisk er det britiske BNP i tredje kvartal bare 2.1% lavere enn i tredje kvartal 2019, da BNP var på sitt høyeste.

Hvordan blir bildet om vi ser utviklingen i et noe lengre perspektiv?

Figur 2. Kvartalvise endringer i BNP, i et lengre perspektiv. Kilde: ONS

En skal være forsiktig med å trekke for klare konklusjoner, men det virker tydelig at det er pandemien, og ikke Brexit som har påvirket BNP-utviklingen mest, og om utviklingen fortsetter, vil BNP i Storbritannia snart være tilbake på samme nivå som før både pandemi og Brexit. Her synes med andre ord frykten for store utmeldelseeffekter å være noe overdrevet.

3. Utvikling av handel med varer

EU er, om det sees som en helhet, totalt den største handelspartneren til Storbritannia. I 2020, stod EU for 46 % av den totale handelen til Storbritannia. 42 % av eksporten og 50 % av importen. Til sammenligning stod USA, som er det enkeltlandet med størst handel med Storbritannia, for 21 % av eksporten og 13 % av importen. Disse tallene gjelder for handel med både varer og tjenester.

I 2020 eksporterte Storbritannia totalt £251 milliarder i varer og tjenester til EU, og importerte £301 milliarder. Av dette utgjorde varer £147 milliarder i eksport og £233 milliarder i import, noe som ga et handelsunderskudd med varer på £86 milliarder med EU.

Nye handelshindringer

Det er særlig tre momenter som er endret ved handel med varer etter Brexit.

1. Opphavslandreglene¹. Hensikten med reglene er å sørge for at handelsavtalen bare gjelder varer fra EU og Storbritannia, og at ikke varer fra andre land importeres til den ene parten via den andre. Dette vil bli gradvis viktigere ettersom EU og Storbritannia etablerer ulike handelsavtaler med tredjeland. Måten reglene virker på, er gjennom å bestemme en vares opphavsland. Ettersom mange varer i dag er produsert gjennom globale næringskjeder, er dette mer komplisert enn en skulle tro. Reglene stadfester at en viss andel av en bestemt vare må være tilvirket i og/eller ha materialer ifra Storbritannia for å falle inn under handelsavtalen (og tilsvarende i EU andre veien). Her eksisterer det både generelle regler, og spesifikke regler for ulike varer. Eksempelvis, så brukte Hydro, Equinor og Panasonic usikkerhet rundt reglene som ett av riktignok flere argumenter (ved siden av blant annet endrede forventninger til strømpris) da de i november valgte å droppe en

¹ Rules of origin

ny fabrikk for produksjon av batterier i Norge. En elbil produsert i enten Storbritannia eller EU med batteri produsert i Norge, ville ifølge selskapene risikere å ikke falle inn under opphavslandsreglene, og dermed få ti prosent toll fra 2027, ettersom Norge nettopp er et slikt tredjeland.² Opphavslandsreglene kompliserer altså handelen mellom EU og Storbritannia på varer hvor produksjonen er spredt utover flere land, og kan slik fordyre og redusere handelen med slike varer.

2. Varedeklarasjoner. Opphavslandsreglene er nettopp et av flere forhold som gjør at alle varer som handles mellom Storbritannia og EU nå må tollbehandles og varedeklarerer mer utfyllende med informasjon om varenes egenskaper.
3. Standarder og undersøkelser. Alle varer som importeres til EU må oppfylle de relevante EU-standarder, og vil derfor bli rutinemessig undersøkt på grensen for hvorvidt de oppfyller standardene. Dette gjelder for eksempel matvarer og legemidler.

Disse tre momentene gjør at handelen med varer ikke går like sømløst som da Storbritannia var med i det indre markedet og tollunionen. Å skaffe den nødvendige dokumentasjon tar ressurser, og selve prosessen langs grensen blir også mer tidkrevende, til tross for frihandelsavtalen.

Det er foreløpig vanskelig å vurdere hvor ressurskrevende dette merarbeidet er. Undersøkelser av firmaer, for eksempel en utført av Make UK som er en bransjeorganisasjon for mer enn 22 000 industri- og tilvirkningsbedrifter med over 3 millioner ansatte som står bak nesten halvparten av britisk eksport, rapporterer eksempelvis i januar 2022 at mer enn halvparten av deres medlemmer trodde de ville fortsette å tape penger i år basert på tollbarrierer og endringer i byråkrati knyttet til produktmerking.³ Også denne undersøkelsen, og

² <https://www.dn.no/energi/politikk/hydro/equinor/hydro-equinor-og-panasonic-dropper-batterisatsing/2-1-1108392>

³ Se [Manufacturers see positive outlook for 2022 – Make UK/PwC survey | Make UK](#)

flere andre, ser likevel i hovedsak positivt på fremtiden. Det er trolig at ettersom dette arbeidet standardiseres vil kostnadene reduseres på sikt, og etter hvert spille en mindre rolle. For Norges del spiller alt dette imidlertid en mindre rolle, ettersom Norge allerede i dag står utenfor EUs tollunion og dermed har grensekontroll angående toll.

Utvikling i handelen med varer

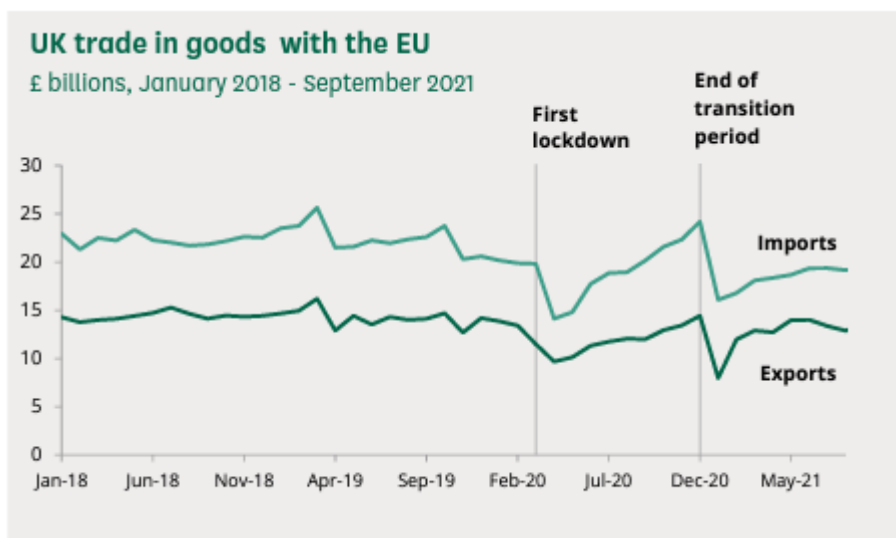
Spørsmålet er imidlertid hvor stor effekt dette har fått på handelen med varer mellom EU og Storbritannia. Utgjør disse tre momentene ekte problemer, eller er den massive oppmerksomheten rundt momentene mest å regne som en storm i ett vannglass?

Om en sammenligner utviklingen i handelen med varer mellom desember 2020, siste måned i overgangsperioden, med januar 2021, første måned med nye regler, så ser vi at handelen med varer ble kraftig redusert. Eksporten fra Storbritannia til EU ble redusert med 40,7 % mens importen sank 28,8 % ifølge tall fra det britiske ONS.

ONS peker imidlertid på at januar ble en svært spesiell måned. De hevder at desember 2020 fikk et kunstig høyt handelsnivå fordi mange aktører handlet varer for lager, da en enda var usikker på hvordan de nye reglene ville virke i praksis. Dette gjorde dermed at også behovet for nye varer, på begge sider av grensen, ble mindre enn normalt i januar 2021, og at slik differansen mellom desember 2020 og januar 2021 ble ekstra stort.⁴

⁴ Dette argumentet er også utbrodert hos den britiske statistikkleverandøren ONS. Se <https://www.ons.gov.uk/businessindustryandtrade/internationaltrade/articles/didukfirmsstockpileitemsaheadofthebrexitdeadline/2021-02-01>

Nedgangen i handel fra desember 2020 til januar 2021 er altså stor, og utvilsom. Men det gir også et skjevt bilde. Hvis en ser utviklingen over et litt lengre tidsperspektiv, så blir bildet noe annerledes, som vi kan se av figuren nedenfor.

Figur 3. Handel med varer mellom EU og Storbritannia. Kilde: ONS⁵

Vi ser at importen har stabilisert seg på et noe lavere nivå i 2021 enn i 2020, men at eksporten ligger ganske likt.

Dette blir tydeligere i rene tall:

	2019	2020	2021	Endring 2019-2020	Endring 2020- 2021	Endring 2019- 2021
Eksport EU	143 843	118 729	126 713	-17.4%	6.7%	-11.9%
Eksport utenfor EU	159 171	135 367	136 606	-15.0%	0.9%	-14.2%
Import EU	228 896	186 112	183 746	-18.7%	-1.1%	-19.7%
Import utenfor EU	205 511	162 452	207 222	-20.1%	27.6%	0.8%
Handel totalt EU	372 739	304 841	310 459	-18.3%	1.8%	-16.7%
Handel totalt utenfor EU	364 682	297 819	343 828	-18.4%	15.4%	-5.6%

Tabell 2. Eksport, import og handel jan-okt 2019, 2020, 2021. Kilde: ONS

⁵ For de mest oppdaterte tallene, se

<https://www.ons.gov.uk/economy/nationalaccounts/balanceofpayments/datasets/uktradeallcountriesseasonallyadjusted>

Her er alle tallene i millioner £. Vi bruker bare januar til oktober fordi ONS i skrivende tidspunkt enda ikke har publisert data for november 2021.

Som vi ser så gikk den britiske importen fra EU noe ned mellom 2020 og 2021 (1,1 %), men både eksport (6,7 %) og total handel (1,8 %) er økt noe i de ti første månedene av 2021 sammenlignet med 2020.

Denne økningen kan nok i stor grad tilskrives at pandemien slo til for fullt våren 2020, og at 2021 relativt sett har hatt mindre nedstengning. Det ser en også tydelig om en går nærmere inn i de månedlige tallene, hvor det fra april i fjor ble et enormt fall i både eksport og import.

Sammenligner vi i stedet de ti første månedene av 2021 med de ti første månedene av 2019, blir bildet annerledes. Her er nedgangen i både import (19,7%), eksport (11,9 %) og total handel (16,7 %) med varer svært tydelig. Men selv om 2021 ikke har vært like preget av nedstengning som i 2020, så har pandemien spilt en rolle også i 2021. Det er derfor vanskelig å si noe entydig om hvorvidt varehandelen med EU egentlig er særlig berørt av Brexit.

En måte å vurdere effekten, kan være å sammenligne britisk handel i de tre årene med land utenfor EU. Her ser vi egentlig samme bilde som på handelen med EU. En kraftig nedgang i både import og eksport mellom 2019 og 2020, og så en økning igjen til 2021. Prosentvis er den totale nedgangen i handel fra 2019 til 2021 (5,6%) riktignok betydelig mindre med land utenfor EU enn med land i EU. Det kan tyde på at Brexit har hatt en viss betydning. Samtidig har den britiske regjeringen ved flere anledninger uttalt ønske om å styrke nettopp handelen med andre deler av verden, så den relativt sett vellykkede utviklingen i handelen med resten av verden kan også være uttrykk for at denne ambisjonen har lyktes.

Handelen mellom Storbritannia og både EU og land utenfor EU har altså blitt kraftig redusert mellom 2019 og 2020, for så å ta seg noe opp igjen til 2021. Bare import fra EU fortsatte å falle i 2021 sammenlignet med 2020.

Likevel er den totale nedgangen sterkere mellom Storbritannia og EU enn mellom Storbritannia og resten av verden, som dermed har fått en relativt sett viktigere rolle i britisk handel enn tidligere.

Dette kan tyde på at Brexit har hatt en viss negativ effekt på handelen mellom EU og Storbritannia, men strengt tatt gjør pandemien og den tidlige usikkerheten knyttet til Brexit-reglene, som eksempelvis oppkjøp for lager i desember 2020, at det foreløpig er for tidlig å konkludere tydelig.

Utvikling i britisk eksport i næringsmiddelindustrien

Det har vært mye oppmerksomhet i media rundt hvorvidt de nye handelsreglene ville ramme varer som fisk særlig hardt, at det skulle bli en «råtten eim av fisk» i Dover og Calais mens den ventet på varedeklarasjon, og at fiskerne skulle bli arbeidsledig når de ikke lengre fikk eksportere varene sine.

Jeg har ikke gått gjennom alle varetyper, men har valgt å presentere tall fra arbeidsgiverorganisasjonen Food & Drink Federation som organiserer bedrifter nettopp i næringsmiddelindustrien i Storbritannia.

	Q3 2021	Endring 2019- 2021	Endring 2020- 2021	Hele 2021	Endring 2019- 2021	Endring 2019- 2021
All mat og drikke	£5.3	-13.5%	-3.5%	£14.5	-15.9%	-4.1%
EU	£3.0	-16.9%	-10.5%	£7.9	-23.7%	-13.9%
Utenfor EU	£2.3	-8.7%	7.5%	£6.6	-4.2%	11.1%
EU andel	56.6%	-2.3pp	-4.5pp	54.6%	-5.5pp	-6.2pp
Utenfor EU andel	43.4%	2.3pp	4.5pp	45.4%	5.5pp	6.2pp

Tabell 3. Eksport av næringsmiddelprodukter. Kilde: Food & Drink Federation

Her er alle tallene gitt i milliarder £. Vi ser at endringene i eksport både til EU og utenfor EU er betydelig, og at det i denne bransjen faktisk er slik at nedgangen i eksport til EU fortsetter fra 2020 til 2021, men riktignok ikke like bratt som fra 2019 til 2020. Dette skjer samtidig som eksporten til land utenfor EU øker igjen fra 2020 til 2021, så det tyder på at næringsmiddelindustrien i Storbritannia er spesielt påvirket.

Det er tydelig av tallene at dette er en bransje som har sett betydelig nedgang i eksporten de siste to årene. Likevel er utviklingen i handel med laks mer positiv, og det kan tyde på at fortellingen om en «råtten eim av fisk» er overdrevet. Bransjeorganisasjonene til de skotske fiskeriene har foreløpig vært mest opptatt av endringer i kvotene mellom britiske og EU-baserte fiskebåter, som vel også tyder på at denne fortellingen kan være overdrevet.

I tabell 4 ser vi utviklingen i eksporten til de ti mest eksporterte produktene fra næringsmiddelindustrien i Storbritannia. Alle tallene her er gitt i millioner £, og de sammenligner de tre første kvartalene i henholdsvis 2019, 2020 og 2021.

	2019	2020	2021	Endring 2019-2021	Endring 2020- 2021
Whisky	£3700	£2700	£3300	-11.0%	21.0%
Laks	£607.1	£470.9	£568.3	-6.4%	20.7%
Sjokolade	£568	£537.4	£527.9	-7.1%	-1.8%
Svinekjøtt	£396.6	£452.3	£426.6	7.0%	-5.7%
Ost	£522	£462.4	£401.2	-23.1%	-13.2%
Gin	£513.7	£431.2	£386.3	-24.8%	-10.4%
Alkoholfri drikke	£340.9	£324.4	£361.6	6.1%	11.5%
Frokostblandinger	£370	£378.4	£355.6	-3.9%	-6.0%
Vin	£491.8	£359.5	£334.8	-31.9%	-6.9%
Storfekjøtt	£426.1	£380	£309.9	-27.3%	-18.4%

Tabell 4. De ti mest eksporterte næringsmiddelprodukter. Kilde: Food & Drink Federation

Vi ser at til tross for historiene om usolgt fisk, så har faktisk laks en betydelig økning fra 2020 til 2021 som gjør at laks nesten tar igjen fallet fra 2019 til 2020. Også whisky og alkoholfri drikke har en økning fra 2020 til 2021, men i det store og det hele så ser vi at de fleste av produktene har en reduksjon både fra 2019 til 2021 og fra 2020 til 2021, dog med unntakene alkoholfri drikke og svinekjøtt som har opplevd større total eksport siden 2019.

Så er det igjen åpenbart vanskelig å si akkurat hva som skyldes Brexit og hva som skyldes pandemien her, men ettersom tabell 3 viser tydelig ulike baner for eksporten til EU og utenfor EU, er det trolig at Brexit spiller en viktig rolle i denne bransjen.

4. Utvikling av handel med tjenester

Som allerede nevnt eksporterte Storbritannia i 2020 totalt £251 milliarder i varer og tjenester til EU, og importerte £301 milliarder. Av dette utgjorde varer £147 milliarder i eksport og £233 milliarder i import, noe som ga et handelsunderskudd med varer på £86 milliarder med EU.

Bildet blir annerledes om en tar for seg tjenester. Her eksporterer Storbritannia £104 milliarder og importerer £67 milliarder, noe som gir et handelsoverskudd med tjenester på £37 milliarder.

Nye handelshindringer

Det indre markedet for tjenester fungerer slik at sertifisering av en tjenesteleverandør i ett land gir leverandøren rett til å operere i alle EU-land.

Denne mekanismen kalles «passporting». Etter at Storbritannia gikk ut av det indre markedet, har ikke landets tjenesteleverandører lengre en slik automatisk rett til å tilby sine tjenester i alle EU-land basert på britisk sertifisering, og må nå forholde seg til de ulike regelverkene som eksisterer i ulike EU-land. Dette betyr også at det ikke nødvendigvis er nok med sertifisering i ett EU-land for å få tilgang til alle landenes markeder.

En relativt enkel løsning på dette problemet er å etablere et datterselskap eller en avdeling i et EU-land, som så kan få de nødvendige sertifiseringer. Et slikt selskap eller avdeling vil så kunne tilby tjenester i alle EU-land gjennom passporting-prinsippet.

Utvikling i handelen med tjenester

For handel med tjenester har Office for National Statistics på skrivende tidspunkt bare publisert tall opp til og med andre kvartal 2021 (ut juni).

Det som sammenlignes i tabellen er derfor bare basert på de to første kvartalene i henholdsvis 2019, 2020 og 2021. Tallene er i milliarder £.

	2019	2020	2021	Endring 2019-2021	Endring 2020- 2021
Eksport EU	57,9	51,4	48,6	-16.1%	-5.5%
Eksport utenfor EU	96,6	94,28	89,7	-7.1%	-4.9%
Import EU	46,5	35,7	27	-42.0%	-24.6%
Import utenfor EU	51,1	46,5	45	-12.0%	-3.3%
Handel totalt EU	104,4	87,1	75,6	-27.6%	-13.2%
Handel totalt utenfor EU	147,7	140,78	134,7	-8.9%	-4.3%

Tabell 5. Eksport, import, handel. To første kvartal 2019, 2020 og 2021. Kilde: ONS

Vi ser tydelig at handel med tjenester har gått betydelig ned både til EU og land utenfor EU, og at reduksjonen var særlig stor mellom 2019 og 2020, men at den også fortsatte inn i 2021. Selv om jeg ikke har tatt det med i tabellen, er tallene noenlunde de samme om vi hadde tatt med tredje og fjerde kvartal i 2019 og 2020.

Når både eksport og import går ned, kan det tilsi at mer av tjenestene går til hjemmemarkedet gitt at de fremdeles produseres – som jo utviklingen i BNP skissert ovenfor tyder på.

Igjen er det vanskelig å si hvor mye som skyldes Brexit og hvor mye som skyldes pandemien. Det største fallet, fra 2019 til 2020, skyldes åpenbart pandemien. Samtidig ser vi at fallet forsetter inn i 2021, og at fallet er mindre for land utenfor EU enn land innenfor EU. Det tyder på at Brexit har spilt en rolle. Men vi ser igjen at import er betydelig mer redusert enn eksport, noe som bidrar til å styrke den britiske handelsbalansen. At eksport er redusert mindre enn import, tyder på at selve markedsadgangen til EU er et mindre problem enn andre årsaker, for eksempel de som er knyttet til pandemien.

5. Arbeidsinnvandring etter Brexit

Det har vært mye fokus i norske media på krisen i det britiske arbeidsmarkedet etter Brexit. Griser står i kø for å slaktes fordi det mangler slaktere, hoteller får ikke vasket rommene for det mangler renholdere, og varer blir ikke transportert fordi det er for få lastebilsjåførere. I hvilken grad stemmer dette bildet? Og skyldes det i så fall Brexit eller pandemien?

For å svare på disse spørsmålene må vi først si noe om det nye systemet for arbeidsinnvandring fra EU til Storbritannia.

Nye mobilitetshindringer

Fri flyt av arbeidskraft er en sentral del av det indre markedet, og nettopp mulighetene til å sette begrensninger på den frie flyten av arbeidskraft stod sentralt hos en del aktører som ønsket Brexit.

Mens den nye handelsavtalen mellom Storbritannia og EU har detaljerte anvisninger for mest mulig fri flyt av varer og tjenester, så er dette ikke tilfellet når det gjelder arbeidskraft. Dette gjør at begge parter i prinsippet kan innføre restriksjoner på mobiliteten over grensene, og at opphold for arbeidsinnvandrere nå vil reguleres som tredjelandborgere.

Det er likevel laget regler som forenkler en rekke former for mobilitet, for eksempel kan arbeidstakere som endrer stilling internt i et selskap, få opp til tre års unntak for eventuelle immigrasjonsregler, og det er også laget regler for ulike former for tjenesteytere på kortere kontrakter.

Det nye systemet for migrasjon fra EU til Storbritannia, ligner på det Storbritannia bruker for andre land. Her har man et poeng-system, som betyr at en må søke visum for å bo, leve eller studere i Storbritannia.

Systemet gir søkere poeng basert på ulike kriterier, som varierer etter visumkategorien en søker basert på. Arbeidsinnvandrere som ønsker å oppholde seg over lengre tid, må eksempelvis ha tilstrekkelige kunnskaper i engelsk og

kunne vise til en arbeidskontrakt som oppfyller minstelønnsbestemmelser. Jobben som skal utføres må også stå på en bestemt liste over aksepterte yrker.

Ved oppfyllelse kan en oppholde seg og arbeide i Storbritannia, men tilgangen til offentlig velferd er begrenset, og en kan heller ikke skifte jobb uten å søke nytt visum.

Reglene gjelder ikke for irske statsborgere, som fremdeles kan oppholde seg fritt uten restriksjoner i Storbritannia. Hvis en kom til Storbritannia før 31. desember 2020, kan en få forlenget sitt opphold basert på oppfyllelse av enklere kriterier.

I tillegg til slikt langtidsvisum, er det innført flere korttidsvisum med andre kriterier.

Utvikling i arbeidsinnvandring

Vi skal igjen bruke statistikk fra Office for National Statistics for å si noe om arbeidsinnvandring til Storbritannia etter Brexit.

ONS benytter seg imidlertid av en måte å estimere på som tar for seg bosatte i et helt år fra juni til juni. Det betyr at de nyeste tallene, fra juni 2021, i realiteten tar for seg bosatte i Storbritannia mellom juni 2020 og juni 2021. Det betyr også at estimatene hverken er månedlige eller kvartalvise.

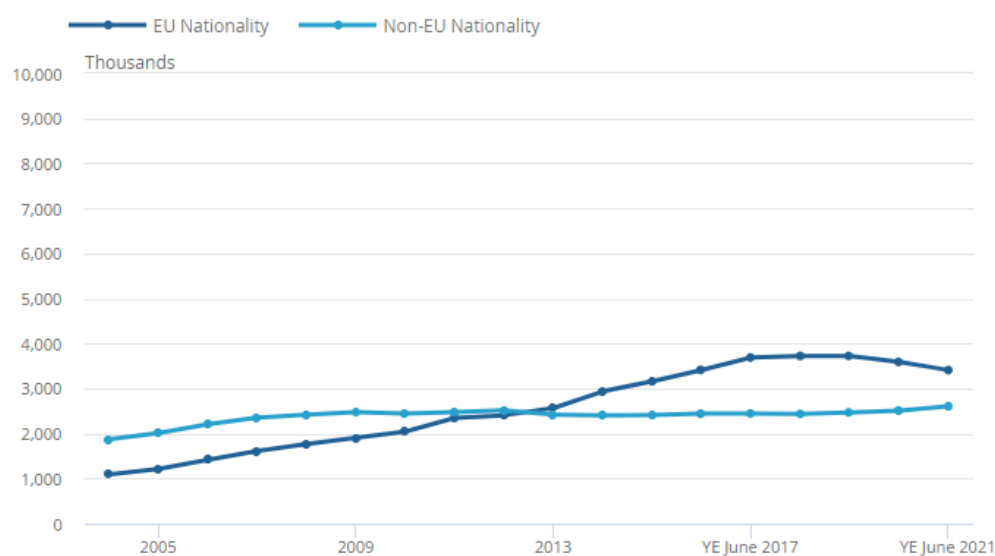
Dermed får vi ikke tall som helt tilsvarer det vi håpet på, og det blir vanskeligere å se et tydelig skille fra før Brexit til etter Brexit, som for eksempel ved å sammenligne desember 2020 med januar 2021.

Imidlertid burde tallene for juni 2020-juni 2021 skille seg tydelig fra tallene for juni 2019-juni 2020 om Brexit skal ha hatt en betydelig påvirkning.

År	EU	Utenfor EU	Totalt
2004	1094	1870	2964
2005	1212	2011	3223
2006	1417	2207	3624
2007	1611	2356	3967
2008	1770	2419	4189
2009	1903	2473	4376
2010	2045	2439	4484
2011	2348	2476	4824
2012	2406	2515	4921
2013	2566	2421	4987
2014	2938	2406	5344
2015	3159	2408	5567
YE Juni 2016	3413	2440	5853
YE Juni 2017	3688	2445	6133
YE Juni 2018	3723	2436	6159
YE Juni 2019	3725	2469	6194
YE Juni 2020	3590	2511	6101
YE Juni 2021	3408	2605	6013

Tabell 6. Mennesker av andre nasjonaliteter bosatt i Storbritannia. Kilde: ONS⁶

Tallene er estimert i tusener, og de kan også illustreres grafisk:

Figur 4. Mennesker av andre nasjonaliteter bosatt i Storbritannia. Kilde: ONS

⁶ Tallene før 2016 er ikke helt sammenlignbare, da disse er estimater for hele året, mens det fra 2016 er estimater fra juni 2015 til juni 2016, som beskrevet i brødteksten ovenfor. Dette er forsøkt vektet av ONS.

Det vi ser er at det har vært en nedgang i bosatte fra EU etter toppunktet i 2019, fra 3,7 millioner til om lag 3,4 millioner samtidig som det har vært en liten økning fra bosatte fra land utenfor EU fra 2,5 millioner til 2,6 millioner.

Dette er ikke nok til å oppveie for nedgangen fra EU, og fra toppunktet i 2019, er det estimert om lag 180 000 færre mennesker, eller om lag 3 prosent færre, av annen nasjonalitet.

Denne nedgangen sammenfaller imidlertid også med pandemien, og igjen er det vanskelig å vurdere hvor mye som skyldes Brexit og hvor mye som skyldes pandemien. Men at utviklingen er tydelig ulik for land innenfor EU og land utenfor EU, tyder på at det nye reguleringsregimet har hatt en betydning.